

Клещова О. Є. Лінгвокультуреми у пісенному тексті Андрія Кузьменка „Львів то є Львів” // Образне слово Луганщини : XII Всеукр. наук.-практ. конф. імені Віктора Ужченка. – Вип. 12. – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – С. 152-159.

ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМИ У ПІСЕННОМУ ТЕКСТІ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА „ЛЬВІВ ТО Є ЛЬВІВ”

Оксана Клещова (ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, доцент)

Пісня – це поезія, покладена на музику. Поетичний текст насичений певними образними засобами. Образність – категорійна ознака поетичної мови, яка виявляється в тому, що слова в художньому творі становлять в сукупності **складне значеннєве плетиво** [3, 3]. Образність поетичної мови пов’язана з текстовою актуалізацією, семантичним та естетичним розгортанням у її просторі поетичних образів – особливої форми естетичного освоєння й відображення світу... [1, 303].

Когнітивний підхід до вивчення явищ поетичної мови актуалізував уживання такого корелята-терміна до поняття образ, як концепт, який постає як більш абстрактна категорія ментального рівня, що є вочевидь словесно-семантичним узагальненням образу чи групи образів у межах художнього твору [1, 303].

Концепт культури в метамові сучасної лінгвістики – це ніби згусток культури у свідомості людини; те, у якій оболонці, у якому вигляді культура входить у ментальний світ людини; а з іншого боку – за допомогою чого входить людина в культуру, а часом і впливає на неї.

Саме з погляду подачі культурної інформації нас зацікавила пісня Андрія Кузьменка „Львів то є Львів” (лютий 2013 р.). Текст пісні насичений мовними одиницями, у семантиці яких міститься культурна інформація. Пісня пронизана теплими мотивами любові до рідного краю, студентської юності. Текст пісні просякнутий яскравими образами: *Львів, мій колета, вуйко тонуровий; костел на Привокзальній; дівка-Левандівка пахне поїздами...; стара Пекарська, площа Ринок, Стрийський парк, Личаків, Ратуша*. Автор звертається до столиці західної України, як до давнього товариша:

Привіт, *старий*, ти кльово виглядаєш.

Я гордий, шо давно вже так і добре тебе знаю...

То є Львів, *мій колета*, про нього різне кажуть...

То є Львів, моє місто, не з простого тіста,

Ліплений роками – друзями й ворогами.

То є Львів *старенький, мудрий, сивий дядько*,

Кожному залишить кавалочок на згадку (Пісня „То є Львів”).

Ми у своїй науковій розвідці послуговуватимемося терміном **лінгвокультурема**, оскільки його семантика *поєднує семи мови та культури*.

„**Лінгвокультурема** є стійкою, відтворюваною в етнолінгвістичному соціумі мовною одиницею, яка відображає культурний досвід і ціннісні орієнтири національного суспільства. З цього погляду вона *є надбанням і скарбом нації*” [2, 63]. „**Лінгвокультурема** є органічною і значною за обсягом частиною українського словника, що *несе в собі цивілізаційні здобутки за всю мовну історію українців разом з їх мовними попередниками...*” [2, 66].

Ми виокремили такі типи лінгвокультурем у тексті пісні:

1). **Символічні** лінгвокультуреми або **символіко-предметні**: *Стрийський парк, Криївка, Львівська ратуша, Левандівка, Личаків, Привокзальна, площа Ринок, Сихів*. Ці мовні знаки з культурним змістом виражають особливості світобачення національної лінгвокультури і *сприймаються суспільством як певні символи*.

2). **Тропеїчні** лінгвокультуреми, які в результаті перенесення значень та зміщення смислів здобувають ще й культурологічну сему: *ратуша скучає, шпилем небо дзюрить; вікна запотіли від запахів неділі* (влучні приклади *метафоричного* перенесення значення слова); *дівка-Левандівка пахне поїздами, мостами, переїздами і гострими словами; Неаполь і Ліворно по-галицьки говорять; Львів... ліплений роками; Сихів в автобусі надихав* (яскраві приклади *метонімічного* перенесення значення слова).

3). **Лінгвокультуреми-фразеологізми** етнічного уснорозмовного походження: *То є Львів, моє місто, не з простого тіста, / Ліплений роками – друзями й ворогами; Неаполь і Ліворно по-галицьки говорять, наші в них погоду роблять; Дівка-Левандівка пахне ... гострими словами*.

4). **Сигніфікативні** лінгвокультуреми: *То є Львів старенький, мудрий, сивий дядько, ... вуйко тонуровий, ... мій колеґа*. Це такі лінгвокультуреми, денотат яких спільний для порівнюваних культур, а сигніфікати відрізняються змістом культурної інформації.

5). **Символічні** лінгвокультуреми **соціально-національної поведінки**, як правило, це формули мовного етикету:

Привіт, старий, ти кльово виглядаєш.

Я гордий, що давно вже так і добре тебе знаю....;

То є Львів, „Бонжороно!” – Неаполь і Ліворно

По-галицьки говорять, наші в них погоду роблять.

Детальніше спинимось на символічних (або символіко-предметних) лінгвокультуремах, якими пронизано текст пісні Андрія Кузьменка „Львів то є Львів”.

Стрийський парк (Парк Кілінського) – один із найстаріших та найкрасивіших парків Львова, пам’ятка садово-паркового мистецтва національного значення. Стрийський парк був запроектований відомим майстром садово-паркового мистецтва інженером міських плантацій Арнольдом Рерінгом (1876–1877 р.) на території колишнього, так званого „першого”, Стрийського кладовища, закритого у 1823 році. Парк було закладено у 1879 році.

Пам'ятник Яну Кілінському (одному з учасників повстання під проводом Тадеуша Костюшка) було відкрито в парку 1894 року, де він стоїть і дотепер. Однак назва „Парк Кілінського” не прижилася, бо назва „Стрийський парк” виявилась популярнішою та пройшла випробовування часом.

Розташований він у місцевості Софіївка Галицького району, займає понад 52 гектари. Львів'яни люблять цей парк: у ньому росте понад 200 видів дерев і рослин, є оранжерея, альпінарій, платанова і липова алеї; зростають червоний дуб, тюльпанове дерево, магнолія, японський бузок, маньчжурська аралія. Неподалік від головних воріт розташований ставок з лебедями.

Лінгвокультурема *Криївка*. Сучасна „**Криївка**” – це ресторан-кнайпа у Львові. Відкритий у вересні 2007 р. Заклад оздоблений у вигляді польової криївки УПА, знаходиться у підвалі одного з будинків (площа Ринок, 14) – Кам'яниця Венеційська. Кухня – українська, польова; страви подають у військовому посуді. Ресторан пропонує розваги: тир та вільне користування зброєю. Традиція входу до закладу передбачає знання гасла-пароля „Слава Україні – Героям слава!” та перевірку чаркою медовухи (кому є 21 рік).

За короткий час заклад став однією з найвідоміших туристичних цікавинок Львова. У „Криївці” меню досить оригінальне: капуста тушкована з квасолею – „*Гудбай, асвабадітелі*”, салат з маринованих грибів, цибулі, горошку та помідорів має назву „*Взяти Чорногору під будцем*”, недороге місцеве галицьке пиво – „*Зеник*”.

Загалом *криївками* називали військово-оборонні та господарські споруди Української Повстанської Армії, розташовані під землею. Найбільшого поширення вони набули під час війни з каральними органами СРСР. Інженерні відділи УПА спроектували понад десять тисяч криївок для автомобільної техніки, гармат, мінометів, стрілецької зброї, боєприпасів, друкарень, швейних цехів, шпиталів Українського Червоного Хреста та родин вищого командування УПА. Використовувалися також як продовольча база для порятунку цивільного населення України під час комуністичного Голодомору 1946-1947 років.

Вперше криївки почали використовувати у визвольному русі 1917-1920-х років. Тоді підземні схорони будували учасники антибільшовицького руху спротиву. Місцем розташування криївок були ліси Наддніпрянщини та Полісся. Функціональне призначення таких споруд переважно зводилось до переховування повстанців у холодну пору року.

Перші криївки у Західній Україні були створені в 1930-х роках. Вони призначалися для розміщення нелегальних друкарень та зберігання забороненої друкованої продукції.

Левандівка (радянська назва Жовтневе) – житловий масив у Залізничному районі на західній околиці Львова, відділений від інших районів залізничними магістралями (колишнє село, що ввійшло до меж міста у 1931 році).

Забудова малоповерхова поч. XX ст.: бараки і житлові будинки 1950-х років, багатоповерхівки 1960-80-х років. У радянський час район був заселений передовсім залізничниками. Вважається одним із найкримінальніших районів Львова.

Є дві версії походження назви „Левандівка”: за однією з них, вона походить від прізвища колишніх дідичів Левандовських; за іншою версією, викладеною в „Щасливій історії” Надії Мориквас, назва походить від назви німецької колонії Льовендорф (буквальний переклад – „село Левів”), яка існувала тут у XVIII ст. (перша згадка датується 1778 роком).

Фантасмагоричний образ Левандівки зображено у вірші „Епос про тридцять п’яту хату” в однойменній збірці Віктора Неборака 1999 року, коли в мікрорайон курсував тролейбус № 6.

„Левандівка” – назва однієї з пісень шансон’єра Гаріка Кричевського, в якій є декілька згадок про Левандівку: *Переехали на Левандовку / В шестьдесят каком-то там году. / Приютила мама Левандовка / Всю мою веселую семью.*

Личаків, „Личаківський цвинтар” – меморіальне кладовище у Львові. На 86 полях загальною площею 40 га тут розміщені понад 300 тис. поховань (зокрема понад 2000 гробівців), на могилах встановлено близько 500 скульптур і рельєфів. Головний вхід на цвинтар розташований на вул. Мечникова, 33 (напроти кінця вул. Пекарської).

10 липня 1990 року ухвалою Львівської міської Ради народних депутатів територію Личаківського кладовища оголошено історико-культурним заповідником місцевого значення. 1991 року до його складу включено кладовище Пагорб Слави. 2001 року при музеї створено науковий відділ, який займається вивченням і популяризацією питань, пов’язаних із цвинтарем.

На пам’ятниках Личаківського цвинтаря зустрічається велика кількість символів, що уособлюють смуток родини за втратою близької людини, професію померлого при житті, його релігійні погляди. Найпоширенішими символами є зображення хреста, святих, розп’яття, дерева, колони, плакальниць та ін. Зображення хреста на цвинтарі символізує не лише смерть Ісуса через розп’яття, а й чотири сторони світу, птаха з розпростертими крилами, життєве терпіння людини.

Львівська ратуша – адміністративний будинок у центральній частині Львова, на площі Ринок, 1. Ратуша протягом усього часу свого існування була місцем перебування центральної міської влади Львова. Сьогодні є резиденцією Львівської міської ради. Пам’ятка архітектури національного значення, що належить до Світової спадщини ЮНЕСКО. Сучасна вежа львівської ратуші має висоту 65 метрів і є найвищою в Україні. Дзвін на ратуші – головний дзвін Львова, на якому написано латинню: „Пильнуйте, бо не знаєте часу” (цитата з Євангеліє від Матвія 24:42).

Ратуша – свідок багатьох історичних подій. У середньовіччя перед нею стояв стовп покарання. У 1564 році тут був страчений молдавський господар Томша, а в 1578 році – провідник козацько-селянського повстання Іван Підкова.

Нову ратушу заклали в 1827 році, а побудували в 1830–1835 рр. у стилі віденського класицизму: виконана з цегли, чотириповерхова, квадратна в плані, із внутрішнім двориком; над нею підноситься вежа з годинниками (виконані на фабриці В. Штиля під Віднем).

У 1848 року під час революційних подій у Львові центр міста був обстріляний австрійською артилерією й ратуша була ушкоджена, її первісна вежа

вигоріла. В 1851 році будинок був відремонтований, купольне завершення замінили на зубчасте, як у середньовічних вежах. В 1852 році на вежі встановили нові годинники. З 1939 року в будинку міститься Львівська міська рада.

Вхід у ратушу вільний, на її вежі розташований платний оглядовий майданчик, з якої відкривається чудовий вигляд на місто.

Площа Ринок – центральний майдан у Львові, історичне серце міста, характерне явище для середньовічної архітектури європейських міст.

Згадку про головну площу Львова містить книга протоколів судових засідань Львівської міської ради 1382–1389 років (найстаріша в Україні). Там вона фігурує як *circulo*, що є калькою з німецького *ring*, слова, яке в подальшому трансформувалось у звичне слов'янське *ринок*.

Площа виникла за князювання Лева Даниловича у 2-й пол. XIII ст. внаслідок регулярного планування забудови за взірцем середньовічних західноєвропейських міст, як центр торговельного та суспільного життя міста. Площу розміром 142×129 м утворюють 44 будинки і ратуша в центрі. Від початкової готичної забудови, яка загинула під час пожежі 1527 р., збереглися підвали і фрагменти стін з готичними деталями. Дбайливо відновлюючи вцілілі мури, нові будинки після руйнівної пожежі містяни будують тільки з каменю та цегли і називають їх кам'яницями.

Архітектурний вигляд площі формувався в період розквіту ренесансу у Львові. Ансамбль створювали кращі архітектори – П. Красовський, М. Градовський, П. Барбон, П. Римлянин, Б. Меретин, С. Фесінгер та інші. Будівлі споруджувались за замовленням багатії знаті і заможних купців, оскільки ділянки на центральній площі міста були дуже дорогими. Лише дворяни та вище духовенство мали право споруджувати будинки вище трьох поверхів та розміщувати на фасаді більше трьох вікон на одному поверсі. Це наклало свій відбиток на архітектурний вигляд будівель: більшість будинків побудовані на вузьких, витягнутих вглибину ділянках, складаються із головної будівлі, внутрішнього двору і флігеля.

Фасади будинків здебільшого тривіконні із асиметрично розміщеними прорізами, що відповідає ренесансній структурі планування: двовіконна світлиця і одновіконна бокова кімната (ванькир). До XVI ст. перші поверхи будинків мали криті галереї-підсіння. Підвали виходили за лінію фасаду під теперішній тротуар і мали вхід з вулиці. Номерації будинків не було. Кожна кам'яничка мала назву від прізвища власника або за елементами декоративного оформлення фасаду: „Під левом”, „Під оленем”, „Кам'яниця Лукашевичів”.

Упродовж багатьох століть площа Ринок була центром усього життя Львова – економічного, політичного, культурного. Тут вирував базар, який відвідували перси й англійці, турки і голландці, росіяни і французи. На площі розміщувалося міське управління, виконувалися судові вироки, влаштовувалися різноманітні урочистості, вистави, процесії.

Ринок на пл. Ринок існував до 1944 р., але в XIX–XX ст. тут торгували тільки продуктами рільництва – овочами, фруктами, молочними продуктами, а також квітами.

Сіхів – найбільший житловий масив Львова, розташований на південному сході міста. Складає основу адміністративного Сихівського району, від якого район власне і бере свою назву.

Виник як передміське село, перша відома згадка про яке датується 1409 р. У 1525 р. отримав магдебурзьке право. До складу Львова ввійшов під час німецької окупації у 1942 р., а потім повторно у 1952 р. за радянської влади. З 1979 р. почалася забудова Сихова типовими панельними будинками.

Отже, Андрій Кузьменко зумів своєю піснею „Львів то є Львів” показати неповторність міста, його колорит (а це не тільки архітектура), звичаї, частково традиції, мову.

Література

1. Єрмоленко С. Я. та ін. Літературна норма і практика : монографія / [С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Т. А. Коць та ін.] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Ніжин : ТОВ „Видавництво „Аспект-Поліграф”, 2013. – 320 с.; **2. Мацько Любов.** Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту / Любов Мацько // Культура слова. – 2011. – Вип. 75. – С. 56 – 66; **3. Русанівський В. М.** Семантична глибина слова (з таємниць Шевченкової мови) / В. М. Русанівський // Мовознавство. – 1991. – № 2. – С. 3 – 7.